

Indicators of guarding the Islamic revolution and its effect on civilization

*Behzad Ghasemi*¹

Type of article: research article

Received: 09/01/2022

Accepted: 22/06/2022

NAJA Strategic Studies Quarterly/Vol.8/NO.1(serial27)/Spring 2023*159-186

DOR: 20.1001.1.25381946./ssj.2023.100982

Abstract

For more than four decades, the Islamic revolution has tried to provide the platforms for reaching the new Islamic civilization through various institutions, discourse creation and popular movements. Guarding the Islamic Revolution, protecting, preserving and developing and deepening the discourse of the Islamic Revolution has a significant relationship with civilization and directly affects it. In view of this importance, the present study was written with the aim of identifying the indicators of Islamic revolution based on the statement of the second step of the revolution in achieving civilization. This research is fundamental in terms of type and hybrid in terms of method, and it has been compiled in order to identify the indicators of guarding the Islamic revolution in order to achieve civilization by using the library method. The main part of the qualitative approach, using the method of content analysis and its statistical population, consists of the statement of the second step of the revolution, and the desired indicators are extracted from the statement of the second step of the revolution by considering the research literature, and then its effect on civilization is in the form It has been tested a little. The method used in the qualitative part is based on thematic analysis, and in the quantitative part, the required data is collected using the questionnaire tool and using statistical techniques, Spearman's correlation coefficient and regression test. and analysis has been done. In the next stage, the qualitative findings and results calculated by designing a questionnaire were provided to specialized elites to judge the importance and impact of each component in civilization building. Based on the analysis of the obtained data, the indicators of the Islamic Revolution have a high impact on civilization, and the results obtained in the findings, the size and order of each one have been stated.

Keywords: Islamic revolution, guarding, civilization building, issuing the revolution, internationalism.

1. Associate Professor, Department of History of Islamic Revolution, Faculty of International Studies, Imam Hossein (AS) University, Tehran, Iran, ghasemi.b1981@gmail.com

شاخص‌های پاسداری از انقلاب اسلامی و تأثیر آن در تمدن‌سازی

بهزاد قاسمی^۱

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا/سال هشتم/شماره ۱ (پیاپی ۲۷)-بهار ۱۴۰۲*۱۵۹-۱۸۶

DOR: 20.1001.1.25381946/SSJ.2023.100982

چکیده

انقلاب اسلامی بیش از چهار دهه از طریق نهادهای مختلف، گفتمان‌سازی و نهضت‌های مردمی تلاش کرده‌است تا بسترهای رسیدن به تمدن نوین اسلامی را فراهم آورد. پاسداری انقلاب اسلامی، حفاظت، صیانت و توسعه و تعمیق گفتمان انقلاب اسلامی رابطه معناداری با تمدن‌سازی داشته و به شکل مستقیم بر آن تأثیر می‌گذارد. با عنایت به این مهم، پژوهش حاضر با هدف شناسایی شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب در نیل به تمدن‌سازی به نگارش درآمده است. این پژوهش از حیث نوع، بنیادی و از حیث روش، ترکیبی است و به منظور شناسایی شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی در نیل به تمدن‌سازی با بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای تدوین گردیده است. بخش اصلی رویکرد کیفی با استفاده از روش تحلیل مضمون و جامعه آماری آن، مشتمل بر بیانیه گام دوم انقلاب می‌باشد و شاخص‌های موردنظر با ملاحظه ادبیات تحقیق از بیانیه گام دوم انقلاب استخراج گردیده و سپس تأثیر آن بر تمدن‌سازی به شکل کمی مورد آزمون و سنجش قرار گرفته است. روش مورد استفاده در بخش کیفی، مبتنی بر تحلیل مضمون بوده و در بخش کمی نیز داده‌های مورد نیاز، با استفاده از ابزار پرسش‌نامه گردآوری و با بهره‌گیری از فنون آماری، ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در مرحله بعد، یافته‌ها و نتایج کیفی احصاء شده با طراحی پرسش‌نامه‌ای در اختیار نخبگان تخصصی قرار گرفت تا میزان اهمیت و تأثیر هر یک از مولفه‌ها در تمدن‌سازی مورد قضاوت قرار گیرد. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده، شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی تأثیر بالایی در تمدن‌سازی دارند و نتایج به دست آمده در یافته، اندازه و ترتیب هر یک را بیان کرده است.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، پاسداری، تمدن‌سازی، صدور انقلاب، بین الملل‌گرایی.

۱. دانشیار گروه تاریخ انقلاب اسلامی، دانشکده مطالعات بین الملل، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران، ghasemi.b1981@gmail.com

مقدمه

انقلاب اسلامی آغازی بر شکل‌گیری جریان تمدن‌ساز موعود است (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ۲۱: ۱۸۰؛ بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۱۱/۳۰). با پیروزی انقلاب اسلامی و استیلائی گفتمان اسلام سیاسی بر نظام برآمده از انقلاب اسلامی، ماهیت نظام سیاسی پیشین دگرگون شده و نظام جمهوری اسلامی در ایران بنا شد ولی این انقلاب محدود و منحصر به ایران نبوده و یکی از دستاوردهای انقلاب اسلامی نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. جمهوری اسلامی امروزه، در ثقل محور مقاومت و تئوری پردازی تمدن‌سازی جای گرفته‌است.

تمدن‌سازی با منطق امت‌محوری، نوعی مقاومت در مقابل تمدن غیر بوده و درصد احیای مشترکات ملل اسلامی است. انقلاب اسلامی در زمینه تمدن‌سازی و نوسازی، تمدن غرب را به چالش کشید و در عمل نشان داد که اسلام درباره اداره دنیا جهت‌گیری‌هایی اساسی دارد. انقلاب اسلامی ارزشی نوین آفرید و آن، این بود که نوسازی نیازمند توسل به الگوهای غربی نیست (رفیع‌پور، ۱۳۷۶: ۱۲) و نشان دادن اینکه می‌توان یک پدیده عظیم اجتماعی را بر اساس ارزش‌های اسلامی ساخت (فراستی، ۱۳۷۷: ۱۸۴).

یکی از مهم‌ترین مولفه‌های تأثیرگذار در تمدن‌سازی، شاخص‌های گفتمان انقلاب اسلامی است که امروزه، به خرده‌گفتمان‌های انقلابی بازمی‌گردد. تمدن‌سازی از منظر مقام معظم رهبری، پیشرفت همه‌جانبه‌ای است که ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای طبیعی و مادی انسان‌ها، بعد معنوی و روحی آنها را به سمت کمال و سعادت راهنمایی می‌کند (بیانات، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳). تمدن‌سازی راهبرد کلانی است که در عمق نهضت‌های اسلامی و انقلاب اسلامی قرار دارد. تلاش در جهت برپایی تمدن نوین اسلامی در اندیشه گفتمان انقلاب اسلامی به‌صورت یک موضوع مهم و اساسی در آمده‌است که به‌عنوان پرسش اصلی این مقاله مطرح می‌باشد: شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی تأثیرگذار بر تمدن‌سازی کدامند؟ بر این اساس، هدف این تحقیق، شناسایی شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی در بیانیه "گام دوم انقلاب" و سنجش میزان تأثیر و تناسب هر یک در تمدن‌سازی است.

مباحث نظری و پیشینه پژوهش

پاسداری انقلاب اسلامی

پاسداری در لغت به معنای نگهبانی، محافظت و حراست از چیزی است و بر این مبنا، انواع و مصادیقی گوناگون دارد؛ گاه منظور از پاسداری، محافظت و حراست از جان، مال، ناموس و آبروست که عقل و شرع به آن توصیه می‌کند (یوسفیان، ۱۳۸۷: ۶). طبق فرمایش مقام معظم رهبری «نام پاسداری، هیچ معنای دیگری جز حفاظت و حراست با همه توان و با بذل جان در راه حفظ انقلاب نداشت. اصل و لبّ قضیه هم در عنوان پاسداری، این است که انسان حاضر باشد برای حراست از این انقلاب و از این نظام از خود بگذرد» (بیانات، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹). «هویت سپاه که هویت پاسداری است، به معنای یک مفهوم محافظه کارانه تلقی نشود. پاسداری یعنی نگه داشتن، حفظ کردن. این حفظ کردن را می‌توان با یک تفسیر محافظه کارانه معنا کرد. یعنی بگوییم وضع موجود انقلاب را حفظ کنیم؛ من این را نمی‌گویم. حفظ انقلاب به معنای حفظ وضع موجود نیست؛ چرا؟ چون انقلاب در ذات خود، یک حرکت پیش‌رونده است؛ آن هم پیشرفت پُر شتاب. به کجا؟ به سمت هدف‌های ترسیم شده. هدف‌ها عوض نمی‌شوند» (بیانات، ۱۳۹۰/۰۴/۱۳).

سپاه به لحاظ ماهیتی بدون انقلاب اسلامی هویت پیدا نمی‌کند و این نهاد انقلابی، نقش تعیین کننده‌ای در حرکت‌های انقلاب در گذشته، حال و آینده دارد. بدون شک، انقلاب اسلامی شتاب بسیار زیادی به خود گرفته است و هر روز وارد عرصه‌ها و موضوعاتی جدید می‌شود. در چنین شرایطی و در پایان دهه چهارم، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز همگام با حرکت‌ها و جهت‌گیری‌های انقلاب باید نقش و رسالت خود را به خوبی شناخته و در زمینه‌ها و عرصه‌های مورد نیاز انقلاب ایفا نماید. در این راستا، بازخوانی و مطالعه مستمر بیانات و رهنمودهای امامین انقلاب اسلامی برای درک صحیح و فهم درست رسالت پاسداری از انقلاب اسلامی مهم و اساسی است (فروغی جهرمی، ۱۳۹۱: ۱۷). پاسداری از انقلاب اسلامی یعنی پافشاری بر اهداف اصیل انقلاب و حفظ حالت پیش‌برندگی و پیش‌روندگی آن. به فرموده

مقام معظم رهبری، این معنا اگر در مفهوم پاسداری متجلی شود، مضاعف‌کننده حرکت پر طراوت و شور و هیجان پاسداری نیز خواهد شد (بیانات، ۱۳/۰۴/۱۳۹۰). نقش پاسداری از انقلاب اسلامی، امروزه، در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بروز و ظهوری عینی یافته و گستره وسیعی را شامل می‌شود.

تمدن‌سازی

تمدن در لغت به معنای شهرنشینی و خارج شدن جامعه از مرحله ابتدایی است (دهخدا، ۱۳۷۳، ذیل لغت تمدن) و نیز مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی که حاصل از تعالی فرهنگی و نظم اجتماعی است را تمدن می‌نامند (دورانت، ۱۳۳۱: ۱۹). مناسبات بشری که استعداد بشری آن را شکوفا و فعال می‌کند (تاملین، ۱۳۸۵: ۴۹) و یا از در کنار هم بودن بشر به دست می‌آید نیز در تعریف تمدن آمده است (توین بی، ۱۳۷۶: ۴۸). تمدن در بالاترین سطح هویت فرهنگی قرار دارد (هانتیگتون، ۱۳۷۴: ۴۷) و یک سبک زندگی و مدنیت جدید (خامنه‌ای، ۱۳۸۴) و عصر شکوفایی است که عصر علم و ایمان است (مطهری، ۱۳۹۰: ۳۷). بر اساس نظرات اندیشمندان، تمدن همان تجارب بشری در زمینه فرهنگ، هنر، ارزش و عقاید است.

اما تمدن اسلامی یعنی تمدنی دینی که مولفه‌های آن بر محور شریعت اسلام قرار داشته و سعادت بشری از اهداف آن است (جان احمدی، ۱۳۹۱: ۵۲). تمدن اسلامی تمدن ملت‌هایی است که به وسیله دین اسلام، زبان علمی و ادبی با هم متحد شوند (تاج بخش، ۱۳۸۱: ۹۹). تمدن در این تعریف، میراث مشترک مردم و ملت‌هایی است که روزگاری اسلام در سرزمین آنها نفوذ داشت و در شکوفایی آن نقش ایفا کرده است (زرین کوب، ۱۳۷۶: ۳۱؛ یعقوبی، ۱۳۸۷: ۲۳). تمدن نوین همان مدنیتی است که بر بنیادهای اسلام استوار است که در جغرافیای وسیع عینیت می‌یابد (جهان بین، ۱۳۹۴: ۲۸). در واقع، تمدن‌سازی یعنی تلاش در عملی ساختن و احیای تعالی فرهنگی، هویتی، ارزشی و ارتقای علمی و دانشی جامعه و یا ملت در ژئوپلیتیک تاریخی تمدن اسلامی و فراگیری آن در عالم اسلامی (سلطانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۷).

پیشینه تحقیق

به مسئله تمدن اسلامی در منابع تاریخی از جمله منابع صدر اسلام و بعد از آن، در تاریخ طبری، الکاامل ابن اثیر، العبر ابن خلدون، انساب الاشراف بلاذری و مروج الذهب و نیز آثار جرجی زیدان، حسن ابراهیم حسن و مطالعات و تحقیقات جدید علم و تمدن در اسلام سید حسین نصر و ... پرداخته شده است و در تحقیقات اخیر نیز در زمینه تمدن نوین اسلامی پژوهش‌های زیادی انجام شده‌است اما بر اساس مطالعات صورت گرفته تا تدوین و تحریر مقاله حاضر، نوشته مستقلی مشابه پژوهش حاضر به نگارش درنیامده‌است. تعدادی از کتاب‌ها و مقالات به نگارش درآمده مرتبط با موضوع پژوهش، در جدول زیر نمایش داده شده‌است:

ردیف	نام پژوهشگر و سال تحقیق	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
۱	حبیب زمانی ۱۳۹۵	بایسته‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)	خارج کردن تمدن از نگاه تک‌بعدی رفاه مادی و توجه به ابعاد معنوی تمدن و به چالش کشیدن تمدن بزرگ شاه در جنبه فساد آوری آن.
۲	علیرضا عسگریان عبدالرحیم پدram ۱۳۹۴	رویکرد گذار از تمدن قدیم به تمدن نوین اسلامی	پس از رسول‌الله تمدن از مسیر خارج و در جنبه اصالت خود گرفتار انحراف و نفی اخلاق گردیده‌است. در این تحقیق، معاصرت و اصالت تمدن نیز توصیف شده‌است.
۳	جلال درخشه ۱۳۹۰	بازسازی اندیشه دینی در ایران معاصر و تأثیر آن بر بازیابی تمدن اسلامی	تبیین نقش دین در بازیابی هویت تمدنی. احیای "نسبت دین و سیاست" و "موعود گرایی" در بازتولید تمدن اسلامی توسط انقلاب اسلامی.
۴	علی اکبر کمالی اردکانی ۱۳۹۰	انقلاب اسلامی و بازیابی تمدن اسلامی	تحلیل تزلزل تمدن غربی با ظهور انقلاب اسلامی و اثبات نقش تاریخی مردم ایران و اعتقاد به تحقق وعده الهی در بازیابی تمدن اسلامی.
۵	محمد رضا بهمنی ۱۳۹۳	تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای	تمدن اسلامی غایت حرکت و چشم-انداز مشترک امت اسلامی است. "تولید فکر و علم" و "پرورش نیروی انسانی"

ردیف	نام پژوهشگر و سال تحقیق	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
			از لوازم آن و "نظام‌سازی و تعالی الگوی مدیریت" و "اصلاح و بهبود سبک زندگی و رفتار اجتماعی" از الزام کارکردی آن است.
۶	مصطفی سلطانی، مهدی فرمانیان و نبی‌اله روحی ۱۳۹۸	بنیان‌های فکری تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام‌معظم‌رهبری	تمدن نوین اسلامی در اندیشه حضرت آیت‌الله‌خامنه‌ای از لحاظ هستی‌شناسی بر توحیدمحوری، در مبانی معرفت‌شناسی بر توأمانی عقل و نقل، در انسان‌شناسی بر کرامت انسانی و در مبانی غایت‌شناسی بر سعادت‌طلبی و وصول سعادت در دنیا و آخرت است.

ادبیات تحقیق

پاسداری انقلاب اسلامی به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای به شاخص‌ها و مولفه‌های پیش‌روندگی، استحکام، توسعه و تقویت انقلاب اسلامی در ایران، جهان اسلام و عرصه بین‌الملل در بخش‌های مختلف و متغیرهای متنوع می‌پردازد. در این پژوهش، تأثیر پاسداری از انقلاب اسلامی بر تمدن‌سازی بررسی خواهد شد. پنج مفروض اصلی مقاله در این زمینه به قرار زیر است:

۱. ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله جمهوری اسلامی ایران

ایران، منطقه غرب آسیا و کشورهای اسلامی به‌لحاظ موقعیت جغرافیایی دارای ویژگی‌های ممتازی هستند؛ برای نمونه، ایران در غرب آسیا به "هارتلند" (قلب سرزمین) تعبیر شده است (دوئرتی و فالتز گراف، ۱۳۸۳: ۱۱۷) و نیز با عنوان "تقاطع دنیا" شناخته می‌شود و جاده ابریشم در سابقه تاریخی خود نشانگر آن است. ایدئولوژی به‌عنوان یک ویژگی ممتاز دارای مخاطبان فراوانی در سرزمین‌های اسلامی است که نه تنها زبان این ایدئولوژی را درک کرده‌اند بلکه در آرزوی آن هستند (خرمشاد، ۱۳۸۷: ۴۷) و این در حالی است که معنویات و ارزش‌های نهفته در این ایدئولوژی، در انقلاب‌های مادی‌گرا همچون کمونیستی روسیه و لیبرالیستی فرانسه وجود ندارد (حشمت‌زاده،

۱۳۸۷: ۲۳۷-۲۴۰). حمایت از مسلمانان، مستضعفان و مظلومان عالم در برابر قدرت‌های مستکبر، یکی از اصول سیاست خارجی ایران است (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصل ۱۵۴) و ایران در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند (جمال زاده، ۱۳۹۱: ۷۰).

براساس آنچه درباره ویژگی ممتاز انقلاب بیان شد، امام خمینی (ره) هدف نهایی انقلاب را بازگرداندن هویت می‌دانند (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۸: ۲۷۸) و طبق فرمایش مقام معظم رهبری، مهم‌ترین وجه ممیزه انقلاب اسلامی ایران از سایر حاکمیت‌های پیش از خود، توجه به تمدن اسلامی و به‌کارگیری هنجارهای اسلامی و انسانی است (بیانات، ۱۳۸۷/۹/۱۷). تفکر استقلال و آزادی در رهایی از شرق و غرب بود که ایران را با تکیه بر اندیشه اسلامی از ساختار نظام بین‌المللی رها ساخت. اصول ۱۵۲ تا ۱۵۴ قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران، هرگونه سلطه بیگانگان را مردود می‌داند. آنچه در کلام رهبر معظم انقلاب وجود دارد، در شاخص دیپلماسی، مقابله با رفتار جهانی نظام سلطه و خروج از قاعده سلطه‌گر و سلطه‌پذیر است (بیانات، ۸۶/۰۵/۳۰) و «انقلاب پُرشکوه ملت ایران که بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید است، تنها انقلابی است که یک چله پُرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در برابر همه وسوسه‌هایی که غیرقابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده است» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). تجربه تاریخی موفق انقلاب اسلامی نشان می‌دهد که آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد، چارچوب‌ها را شکست، کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید، دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرد و موفق به تشکیل یک نظام سیاسی جدید شد؛ بر این اساس، شناخت تجارب انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند در مسیر تمدن‌سازی به‌عنوان نقشه راه در عینی و عملی کردن بیانیه گام دوم انقلاب مورد استفاده قرار گیرد.

۲. بین‌الملل‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب اسلامی و شعارهای آن

نظام بین‌الملل از مجموعه‌ای از متغیرهای وابسته به یکدیگر تشکیل شده است و هرگونه تغییر در هر یک از عناصر تشکیل‌دهنده نظام، به سایر بخش‌های آن نیز سرایت کرده و آنها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. نظام بین‌الملل محیطی است که در آن، واحدهای سیاست بین‌الملل عمل می‌کنند؛ به‌طوری که رفتارها، جهت‌گیری‌ها، نیت‌ها و خواسته‌های واحدهای مزبور از نظام بین‌المللی تأثیر می‌پذیرد (قوام، ۱۳۸۰: ۲۹). کارکردهای نظام بین‌المللی را باید با توجه به شرایط و مقتضیات حاکم بر سیاست بین‌الملل مورد بررسی قرار داد؛ برای نمونه، داده‌های سیاست خارجی و رفتار دولت‌ها در زمان جنگ سرد و تنش‌زدایی متفاوت بوده است.

در برخی از نظریه‌های بین‌الملل‌گرایی و سیاست جهانی، انقلاب‌ها بر این باور هستند که دولت انقلابی از یک طرف به‌دنبال جلب حمایت خارجی ملت‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های غیردولتی از منش و روش انقلابی خود بر ضد دولت‌های محافظه‌کار (اعم از غیرانقلابی و ضدانقلابی) است و از طرف دیگر، هم‌زمان، به‌دنبال برقراری رابطه با دولت‌ها است. این همان چیزی است که می‌توان از آن به تناقض میان عنصر بین‌الملل‌گرایی انقلابی و عنصر دیپلماسی در رفتار هر دولت انقلابی تعبیر کرد. بررسی این موضوع که در درازمدت چگونه شاخص‌های بین‌المللی و الزامات سیستم در نظام بین‌الملل، به ایجاد تحولاتی در درون حکومت‌های انقلابی منجر می‌گردند و تغییر و تحولاتی را در رفتارهای سیاسی و جهت‌گیری‌های اجتماعی و اقتصادی آنها ایجاد می‌کنند، دارای اهمیت است (هالیدی، ۱۳۷۸: ۳۶).

ساختار نظام بین‌الملل پس از جنگ جهانی دوم و در چارچوب جنگ سرد میان دو ابر قدرت آمریکا و شوروی بر نظام بین‌الملل سایه افکند. بر این اساس، هریک از کشورها با توجه به عضویتشان در یکی از بلوک‌بندی‌های قدرت در نظام بین‌الملل و ایجاد پیمان‌ها و ائتلاف‌های منطقه‌ای، مواضع منسجم و همگونی را در برخورد با قطب دیگر ارائه می‌کردند (مجرد، ۱۳۸۶: ۵۴) اما رویکرد بین‌الملل‌گرایی انقلاب اسلامی این ساختار را تغییر داد. هرچند

که نباید نقش تحولات غیرانقلابی را در ساختن نظام بین‌الملل نادیده گرفت اما نقش بارز انقلاب‌ها و تحولات انقلابی در این زمینه قابل‌انکار نیست (ملکوئیان، ۱۳۸۴: ۷۲).

انقلاب اسلامی ایران از مهم‌ترین تحولات سیاسی - اجتماعی دنیا در نیمه دوم قرن بیستم است و همچنین، با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، نظریه نظام انقلابی تأثیر شگفت‌آوری در ورای مرزها و نظام بین‌الملل بر جای گذاشته و تحولات ناشی از آنها، عناصر درونی نظام بین‌الملل را به شکل عمیقی تحت تأثیر قرار داده است.

۳. آرمان‌خواهی انقلاب اسلامی در داخل و خارج

انقلاب اسلامی میان آرمان داخلی و رفتار خارجی خود انطباق ایجاد کرده است و در عرصه نظری و مقام عمل، بر اساس آن حرکت می‌کند؛ این در حالی است که اغلب انقلاب‌های بزرگ، میان رفتار خارجی و آرمان‌های داخلی تعارضی اساسی دارند؛ زیرا تأثیرات انقلاب بر تغییرات بنیادین در داخل کشور بسیار بیشتر از خارج از آن است. اما تلاش و وفاداری انقلاب اسلامی در منش و کنش خود در آرمان داخلی و پیاده‌سازی آن در رفتار خارجی تناقضی نداشته است. طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب و تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلامی، از آرمان‌های انقلاب است و نه قصد استیلا بر مقدرات سایر ملت‌ها را دارد و نه سلطه هیچ قدرتی را بر خود تحمل می‌کند.

درواقع، انقلاب اسلامی با شعار "نه شرقی و نه غربی"، اصلی را به نمایش گذارد که طبق آن، جمهوری اسلامی ایران برای خود هویتی مستقل از نفوذ قدرت‌ها و ابرقدرت‌های جهان قائل شد و از این طریق، سیاست خارجی خود را بر اساس معیارهای اسلامی بنا نهاد؛ بنابراین، طبق قانون اساسی، هیچ قانونی نه تنها در سیاست خارجی، بلکه در سیاست‌گذاری‌های داخلی تضاد نداشته است (صحیفه امام؛ ج ۱۲، ۱۳۷۸: ۱۵۲).

در بیانات بنیانگذار انقلاب، «پیروزی ملت مسلمان ایران بدون شک، سرمشق خوبی برای سایر ملل ستمدیده جهان، خصوصاً ملت‌های خاورمیانه خواهد بود» (همان، ج ۴، ۱۳۷۸: ۳۳۳) و «ما باید نه تنها کشورمان، بلکه تمام

مردم جهان را مستقل کنیم» (همان، ج ۱۶، ۱۳۷۸: ۱۱۴). «برنامه ما برنامه اسلام است، وحدت کلمه مسلمین است، اتحاد ممالک اسلامی است، برادری با جمیع فرق مسلمین است در تمام نقاط عالم، هم پیمانی با تمام دولت اسلامی است در سراسر جهان» (همان، ج ۱، ۱۳۷۸: ۳۳۶). در نتیجه، در انقلاب اسلامی ایران، پیوند سیاست داخلی و سیاست خارجی به‌عنوان رابطه‌ای دو سویه بین دو متغیر وابسته در راستای متغیر مستقل نشر و احیای تعالیم اسلامی در دنیا و نظام بین‌الملل معنا و مفهوم می‌یابد.

۴. صدور انقلاب اسلامی

صدور یا عدم صدور انقلاب همواره در میان انقلابیون و مقامات بلندپایه انقلاب‌ها محل بحث بوده‌است. تمایل برای صدور انقلاب، همواره در تناقض با گرایش به عدم‌صدور قرار می‌گیرد؛ زیرا اگر یک انقلاب ایده‌های خود را صادر نکند و بین‌المللی نشود، در پشت مرزهای خود متوقف خواهد شد. این رویکرد در تفکر انقلابی هر نظریه‌پرداز انقلابی وجود دارد. شهید بهشتی بر این باور بود که «اصولاً هر انقلابی که تنها به درون مرزهایش پرداخته و توجهی به خارج از حدود خود نداشته‌باشد، دشمن آسوده‌اش نمی‌گذارد ... این یک اصل در مبارزه است که باید به آن توجه نمود. اگر ما با دشمنان انقلاب در آن سوی مرزها نجنگیم، دشمن مرزهای ما را دائماً کوچک‌تر و محدودتر خواهد کرد» (تاجیک و دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۲: ۶۲-۶۳). در واقع، آنچه از جمله شهید بهشتی برداشت می‌شود، این است که عمق راهبردی و دامنه استراتژیک انقلاب اسلامی محدود به ایران نیست.

امام خمینی (ره) درباره صدور انقلاب بر این باور بودند که «ما که می‌گوییم انقلاب را می‌خواهیم صادر کنیم، می‌خواهیم همین معنایی که پیدا شد، همین معنویتی که پیدا شده‌است در ایران، ما می‌خواهیم این را صادر کنیم؛ ما نمی‌خواهیم شمشیر بکشیم و تفنگ بکشیم و حمله کنیم ... ما این واقعیت را و حقیقت را در سیاست خارجی و بین‌المللی اسلامی‌مان بارها اعلام نموده‌ایم که درصدد گسترش نفوذ اسلام در جهان و کم کردن سلطه جهانخوران بوده و هستیم» (صحیفه نور، ج ۱۸، ۱۳۷۸: ۱۰۲-۱۰۳). به نظر مقام معظم رهبری

نیز «هدف این نیست که ما انقلاب را به شکل متعارف در عرف سیاسی و قاموس سیاسی به این کشور و آن کشور صادر کنیم. انقلاب چیزی نیست که با ابزارهای سیاسی بشود آن را صادر کرد یا با ابزارهای نظامی و امنیتی بشود آن را پیش برد؛ این غلط است! ما از اول، این راه را بستیم. مسئله جمهوری اسلامی، مسئله بازتولید معارف والای اسلامی است تا مسلمانان احساس هویت کنند، احساس شخصیت اسلامی کنند و با تعالیم اسلام که نجات‌بخش بشریت است، آشنا شوند» (بیانات، ۱۳۸۹/۰۸/۰۳).

رویکرد دیگر درباره صدور انقلاب آن است که جبری در مسئله صدور انقلاب وجود ندارد و برای حفظ و صیانت از ذات انقلاب و انقلابیون، باید آرمان‌های انقلابی را به کشور انقلابی خود اختصاص داد. در این دیدگاه، حفظ خود انقلاب و نظام سیاسی به مراتب اولویت بیشتری نسبت به صدور انقلاب دارد. این رویکرد در انقلاب اسلامی ایران نیز محل بحث بود؛ ولی در گفتمان کلان انقلاب اسلامی و بیانات بنیانگذار انقلاب و مقام معظم رهبری، صدور انقلاب از اولویت بیشتری برخوردار است؛ به این دلیل که ماندگاری و بقا انقلاب و نظام، در پرتو نظریه صدور تحقق می‌یابد؛ آن‌طور که مقام معظم رهبری می‌فرماید: «عمق استراتژیک انقلاب ما ... مثل این است که انسان خیمه‌ای داشته باشد و ده‌ها ریسمان در ده‌ها سرزمین، با میخ‌های بلند آن را کوبیده باشند. این خیمه به‌گونه‌ای استوار و پابرجا می‌ماند که هیچ توفانی نمی‌تواند آن را تکان دهد» (بیانات، ۱۳۷۳/۱۱/۱۴).

۵. دولت انقلابی و آینده‌نگری

آنچه در تاریخ انقلاب‌های اخیر دنیا اتفاق افتاده است، رویگردانی از منش انقلابی و تمایل به استقرار نظام و ثبات وضعیت موجود است. انقلاب‌ها به‌طور طبیعی و اصولی در تقابل با محافظه‌کاری (تمایل به حفظ وضع موجود) یا همان دولتی بودن قرار می‌گیرند؛ اما نکته تناقض‌آمیز آن است که هر انقلابی برای نیل به موفقیت و تثبیت داخلی باید در خصوص تشکیل یک دولت قوی انقلابی اقدام نماید؛ به عبارت دیگر، این تعارض حاکی از تعارض میان نظریه‌های اینترناسیونالیستی (بین‌المللی - جهانی) انقلاب و نظام دولت - ملت و ستفالیایی

است. به این ترتیب، هر جریان انقلابی در داخل به‌دنبال تقویت پایه‌های دولت و قدرت خود است؛ درحالی‌که هدف انقلاب در نظام بین‌المللی، چیزی جز تضعیف دولت و نظام در این ملت نیست.

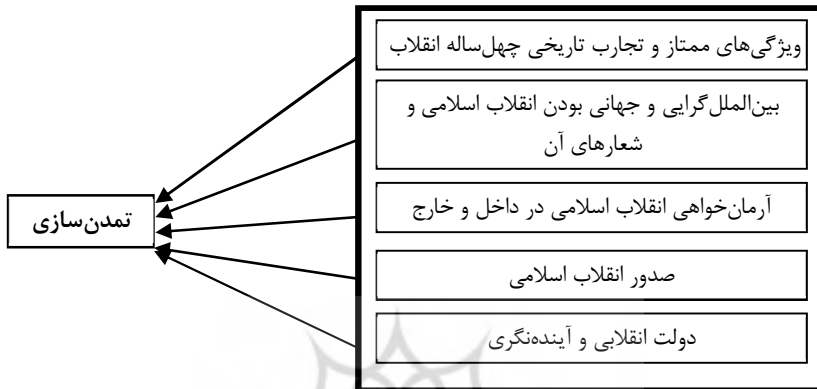
موضوع انفکاک و یا عدم‌انفکاک میان انقلاب اسلامی و دولت جمهوری اسلامی است. تجربه انقلاب‌های دیگر نشان داده‌است که انقلاب‌ها عموماً بعد از پیروزی به نظام تبدیل شده و از حالت انقلابی درآمده و روحیه محافظه‌کاری پیدا می‌کنند؛ درحالی‌که در انقلاب اسلامی چنین اتفاقی صورت نگرفت و انقلاب در عین ایجاد نظام جمهوری اسلامی، همچنان راه خود را دنبال کرده‌است. به این ترتیب، انقلاب اسلامی مساوی با جمهوری اسلامی نیست و جمهوری اسلامی مساوی با انقلاب نیست. نمود سیاسی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی است و این جمهوری اسلامی، در واقع، فعل مشروط انقلاب اسلامی است و نهادی است که باید در خدمت تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی باشد؛ بنابراین، هر سیاست و هر رفتاری که در این نهاد منطبق با آرمان‌های انقلاب اسلامی بود، نعم‌المطلوب است و هر کدام که نبود، به نقد کشیده می‌شود و هر جا که انطباق نداشت، باید تغییر کند (قادری، ۱۳۹۷: ۳).

از سوی دیگر، رویکرد نظام انقلابی یا دولت محافظه‌کار و حفظ وضعیت موجود، تعارض جدیدی ایجاد می‌کند. تنش میان هویت ملی و بین‌المللی است. آیا ملیت و هویت ملی دولت انقلابی مهم‌تر است یا رسالت و ایدئولوژی بین‌المللی/امت‌گرایی در اولویت است؟ پاسخ به این پرسش، آشکارکننده تناقض میان بعد ملی و فراملی یک انقلاب است و بالطبع، انقلاب اسلامی ایران، رویکرد "امت‌محوری" و "جهان‌گرایی اسلامی - معنوی" را در قالب تمدن نوین اسلامی دنبال می‌کند و دولت و نظام انقلابی، الگوی انقلاب اسلامی ایران است. سیاست خارجی همه کشورها متأثر از آرمان و هویت آنها است؛ به عبارت دیگر، این هویت است که منافع را مشخص می‌کند. نظام انقلابی به‌معنی جستجوی واقع‌بینانه آرمان‌های یک ملت/ایران و ملل مختلف است.

الگوی مفهومی تحقیق

با توجه به مباحث نظری و پیشینه تحقیق، الگوی مفهومی تحقیق به صورت زیر ترسیم می‌گردد:

شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی

شکل ۱. الگوی مفهومی تحقیق

روش تحقیق

روش تحقیق و پژوهش در تحقیقات بنیادی، مبتنی بر دو گونه روشی متفاوت انجام می‌شوند. پژوهش بنیادی کمی "تجربی" و پژوهش کیفی "نظری" هستند. روش داده‌بنیاد مستقل از روش‌های معمول در تحقیقات کیفی است و از روش تحلیلی مستقلی پیروی می‌کند که تحلیل مضمون جزو این دسته از روش‌شناسی است. روش تحقیق در این مقاله، آمیخته با رویکرد کمی - کیفی است؛ بدین صورت که برای استخراج شاخص (بخش کیفی/ توصیفی تحقیق) از روش "تحلیل مضمون"^۱ و غیر آزمایشی با ملاحظه ادبیات تحقیق استفاده شده است. روش تحقیق در بخش تأثیرشناسی - یعنی سنجش تأثیر پاسداری انقلاب اسلامی بر تمدن‌سازی (بخش کمی/آزمون پژوهش) آمار استنباطی و آزمون‌های ضریب همبستگی اسپیرمن^۲، رگرسیون دو متغیره به کار گرفته

1. Thematic Analysis

2. Spearman, s

شده‌است. در تحقیق حاضر، از نوع همبستگی رابطه میان متغیرها بر اساس هدف تحقیق تحلیل می‌گردد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۶: ۹۱). جامعه آماری پژوهش بیانیه "گام دوم انقلاب" بوده و روش نمونه‌گیری به صورت هدفدار انجام پذیرفته‌است. در بخش کمی نیز با تدوین یک فرضیه اصلی و ۵ فرضیه فرعی، پیمایش نخبگانی به تعداد ۱۳ نفر از افراد صاحب‌نظر در حوزه تاریخ انقلاب اسلامی، مطالعات منطقه‌ای و بین‌الملل و جامعه‌شناسی صورت گرفته‌است.

فرایند تجزیه و تحلیل مضامین

روش تحلیل مضمون به شیوه‌های مختلفی انجام و در تحقیقات به‌کار گرفته می‌شوند. قالب مضامین، ماتریس مضامین و شبکه مضامین، سه روش عمده هستند که هر یک دارای طرفداران و کاربردهای خاص خود می‌باشند (کینگ و هوراکز^۱، ۲۰۱۰ و مایلز و هابرم^۲، ۱۹۹۴ و آترید و استیر لینگ^۳، ۲۰۰۱ به نقل از: قاضی میر سعید و دیگران، ۱۳۹۶: ۸۳). تحلیل مضمون با روش شبکه مضامین، به سه بخش تقسیم‌بندی شده‌است. روش شبکه مضمونی نقشه‌ای مثل تارنما به‌مثابه اصل سازمان‌دهنده و روش نمایش عرضه خواهد شد. نوشتار حاضر ملزم به سیر فرایند ویژه تحقیق و تمرکز بر عناصری مشخص است. در این مقاله، به چهار عنصر مبتنی بر موضوع اصلی توجه شده‌است؛ نوع تحقیق، راهبرد تحقیق، روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها (مارشال و راسمن، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

شاخص‌های پاسداری انقلاب اسلامی در چند گام از بیانیه "گام دوم انقلاب" استخراج شده‌است. گام نخست - بررسی دقیق متن بیانیه - گام اول هسته مرکزی تحقیق است که مضمون پایه و کدگذاری اولیه بر اساس متن انجام می‌شود. گام دوم، تولید مضامین پایه و کدگذاری اولیه است و این مرحله دریچه ورود به بحث جدید است. گام سوم، تولید مضامین سازمان‌دهنده با عبارات و واژه‌های کوتاه است و مقوله موضوع در این مرحله استخراج

1. King. & Horrocks
2. Miles. & Huberman
3. Attridge- Stirling, J

می‌شود (منصوریان، ۱۳۸۶: ۳۹). در این گام، ارتباط موضوعی باید از پیوند انتزاعی و کاربردی مشترکی برخوردار باشند. در گام چهارم، مضامین فراگیر و ابعاد استخراج می‌شوند و مضامین کشف‌شده، منبع اصلی تشکیل‌دهنده و تغذیه‌کننده مرحله بعد است. گام پنجم، تحلیل شبکه مضامین و الگوسازی است که با پالایش مضامین فراگیر شبکه مضامین بر اساس محتوا و موضوع دسته‌بندی شده و گام ششم و نهایی نیز توصیف الگوهای کشف شده است (استراس و کوربین، ۱۳۸۷).

دسته‌بندی و کد گذاری مضامین

در این بخش، بیانیه گام دوم انقلاب مورد مطالعه قرار گرفته و از بین مطالب موجود در این بیانیه دسته‌بندی و کد گذاری صورت گرفته و دسته‌های موردنظر ساماندهی شده‌است. از سراسر متن، شاخص‌های موردنظر در زمینه پاسداری انقلاب اسلامی برداشت می‌شود.

جدول ۱. تبدیل مضامین کدگذاری شده به مضامین فراگیر

ردیف	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱	اصالت شعارها و مطرح کردن دین و دنیا در کنار هم	نهی دینی	ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهار ساله انقلاب اسلامی
۲	خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی	برنامه‌ریزی انقلابی و مدیریت نهضتی	
۳	فقدان هر تجربه و راه طی شده در برابر انقلابیون	اندوختن تجارب تاریخ انقلاب اسلامی	
۴	مقایسه انقلاب‌های بزرگ (فرانسه، روسیه و هند) با انقلاب ایران	انقلاب اسلامی در بوته آزمون	
۵	شعار جهانی و فراگیری انقلاب اسلامی	عزت، حکمت، مصلحت جهانی	بین‌المللی‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب اسلامی و شعارهای آن
۶	هم‌سوئی انقلاب با فطرت بشری	ظهور و حکومت عدل جهانی و برپایی نظام بین‌الملل	شعارهای آن
۷	دفاع از مظلوم و مقابله با زورگویان عالم	تغییر مسیر جهان دوقطبی و تلاش در بین‌المللی‌گرایی اسلامی	
۸	حفظ و صیانت آرمان داخلی	استقلال و آزادی و حفظ عطیه الهی	آرمان‌خواهی انقلاب اسلامی در داخل و سراسر
۹	ارتقای بینش سیاسی و حق‌تصمیم‌گیری		

ردیف	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۰	توسعه فرهنگی - اجتماعی و اخلاق اسلامی	معنویت، اخلاق و سبک زندگی	جهان
۱۱	مشارکت سیاسی مبتنی بر ارزش‌ها و اخلاص		
۱۲	شتاب متوسط علم در جهان	توسعه علم و پژوهش	
۱۳	خوکفایی و نگاه به داخل و جهاد علمی		
۱۴	دفاع از حزب‌الله و حضور ایران در مرزهای رژیم صهیونیستی	توسعه و تقویت ژئوپلیتیک محور مقاومت	صدر انقلاب اسلامی
۱۵	انتقال الگوی مقاومت و توسعه انقلاب	فراگیری گفتمان انقلابی و برچیدن نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه	
۱۶	صدر گفتمان انقلاب و تحرک جدید نهضت بیداری	مقاومت در عرصه نظری و عینی در تقابل با آمریکا	
۱۷	منطق قوی و جایگاه متعالی ایران در چشم جهانیان	مسیر افتخارآمیز جمهوری اسلامی برای آزادی‌خواهان	
۱۸	دفاع ابدی و همه‌جانبه از گفتمان انقلاب اسلامی	استقلال‌طلبی و نفوذناپذیری و مرزبندی با دشمن	دولت انقلابی و آینده‌نگری
۱۹	پای‌بندی به اصول و خطوط انقلابی	انقلابی‌گری و امید به آینده	
۲۰	باور به ارزش‌های دینی و انقلابی	معنویت‌گرایی	
۲۱	نهراسیدن از دشمن و شجاعت انقلابی	مقاومت و ایستادگی و سلطه‌ناپذیری	
۲۲	رویش انقلابی و کادرسازی و مدیریت خردمندانه	مدیریت جهادی و انقلابی (در عرصه عدالت و اقتصاد)	

انجام مراحل تحلیل مضمون و ارائه یافته‌ها

در این پژوهش، جامعه آماری، داده‌های مضامین مربوط به پاسداری انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب است و روش نمونه‌گیری به‌صورت هدف‌دار بوده‌است و علاوه‌بر سهولت در استخراج دستاوردها، نتایج اطمینان‌بخشی را به همراه داشته‌است. در گزارش مضامین و توصیف نتایج باید گفت که با بررسی و استخراج مضامین فراگیر، پژوهش حاضر به پنج مضمون فراگیر/شاخص پاسداری انقلاب اسلامی دست یافت که هر یک از مضامین توصیف خواهند شد.

۱. ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله انقلاب اسلامی

مضمون ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله، از جمله شبکه مضمون بیانیه گام دوم انقلاب است. توجه به ژئوپلتیک عقیدتی جهان اسلام و نهضت دینی دارای اهمیت است و در این بخش، برنامه‌ریزی انقلابی و مدیریت نهضتی در کنار تجارب تاریخ انقلاب اسلامی و شناسایی و معرفی آنها به نهضت‌ها و متولیان جنبش‌های رهایی‌بخش از مهم‌ترین آنها می‌باشد. انقلاب اسلامی در بوته آزمون - یعنی مراحل چالش و بحران‌هایی که انقلاب اسلامی همواره با آن مواجه بوده‌است و از این ناملایمات و ناآرامی‌ها با موفقیت عبور کرده‌است - از دیگر مضامین مهم در بخش تجارب تاریخی انقلاب است.

۲. بین‌الملل‌گرایی و جهانی بودن انقلاب اسلامی و شعارهای آن

جهانی‌بودن انقلاب اسلامی به‌دلیل هم‌سویی با فطرت بشری و در نتیجه، آگاهی انسان، از مهم‌ترین مضامین بین‌الملل‌گرایی در بیانیه گام دوم انقلاب است. از سوی دیگر، مفاهیم عزت، حکمت و صلحت در سخنرانی‌های متعدد رهبری مورد توجه بوده و در بیانیه گام دوم انقلاب نیز مورد تأکید قرار گرفته‌است. جهانی‌بودن انقلاب، موعودگرایی و ظهور در بیانیه، مولفه حکومت عدل جهانی و برپایی نظام بین‌الملل را اعتبار می‌بخشد. تغییر مسیر جهان دوقطبی و تلاش در بین‌الملل‌گرایی اسلامی نیز از مضامین دیگر آن بوده‌است.

۳. آرمان‌خواهی انقلاب اسلامی در داخل و خارج

مبتنی بر مضامین استخراج‌شده از بیانیه گام دوم انقلاب، استقلال و آزادی و حفظ عطیه الهی، معنویت، اخلاق و سبک زندگی، توسعه علم و پژوهش از مهم‌ترین آرمان‌های انقلاب اسلامی هستند؛ بنابراین، آرمان‌خواهی انقلاب اسلامی محدود و منحصر به داخل نیست و این آرمان در سراسر جهان مورد توجه بیانیه گام دوم انقلاب و گفتمان انقلاب اسلامی است. بر این اساس، علاوه بر نهضت‌های اسلامی، جنبش‌های رهایی‌بخش غیر مسلمان مثل آمریکای لاتین و سایر مستضعفان غیرمسلمان نیز در این دایره قرار می‌گیرند.

۴. صدور انقلاب و محور مقاومت

از دیگر مضامین فراگیر و اصلی در بیانیه گام دوم انقلاب، توسعه و تقویت ژئوپلیتیک محور مقاومت، فراگیری گفتمان انقلابی و برچیدن نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه، مقاومت در عرصه نظری و عینی در تقابل با آمریکا و مسیر افتخار آمیز جمهوری اسلامی برای آزادی‌خواهان است. اگرچه رهبری محور مقاومت منطقه را جمهوری اسلامی ایران برعهده دارد ولی با صدور آرمان و گفتمان انقلاب ژئوپلیتیک مقاومت پس از ۱۳۵۷/۱۹۷۹ شکل گرفته‌است و امروزه، در حال گسترش است. فراگیری گفتمان انقلاب اسلامی، علاوه‌بر شناخت ماهیت و فطرت انقلاب، شناخت سلطه و استکبار جهان به رهبری آمریکا را نیز در پی داشته‌است. آنچه امروزه از صدور انقلاب و اقدامات نظری و عملی مقاومت حاصل خواهدشد، باید نتیجه نفی سبیل و ظلم ستیزی و دفاع و حمایت از مظلومین و مستضعفان در جهان باشد.

۵. دولت انقلابی و آینده‌نگری

از دیگر مضامین فراگیر و اصلی در بیانیه گام دوم انقلاب، استقلال‌طلبی و نفوذناپذیری و مرزبندی با دشمن، انقلابی‌گری و امید به آینده، معنویت‌گرایی، مقاومت و ایستادگی و سلطه‌ناپذیری، مدیریت جهادی و انقلابی (در عرصه عدالت و اقتصاد) است. دولت انقلابی دارای دو بعد است: بعد داخلی که همان دولت انقلابی حاصل از انقلاب اسلامی است که در ایران اتفاق افتاده‌است و با عنوان نظام جمهوری اسلامی ایران فعالیت دارد و باید در داخل این نظام جمهوری اسلامی، دولتی انقلابی شکل بگیرد که همه موازین، ساختار و قواعد مدنظر در مرحله‌بندی تمدن‌سازی را عملی سازد. و در بعد دوم، باید این افق را در آینده کشورهای اسلامی در نظر بگیرد.

یافته‌های استنباطی تحقیق در بخش کمی

در این بخش، با استفاده از همبستگی اسپیرمن، اطلاعاتی در مورد ماهیت، قدرت و معناداری روابط متغیرهای مختلف الگوهای تحقیق به‌دست داده می‌شود. همبستگی از ارزیابی تغییرات متغیر دیگر به دست می‌آید. ضریب

همبستگی اسپیرمن (rsp)، نشان‌دهنده قدرت و شدت رابطه بین دو یا چند متغیر است (سکاران، ۱۳۸۴: ۳۵۱). برای اندازه‌گیری رابطه خطی دو متغیر، در مواقعی که (X_i, Y_i) داده‌هایی کمی باشند، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود اما مواقعی که با داده‌های اسمی یا رتبه باشند، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده می‌شود. مراحل محاسبه این ضریب به شرح زیر است:

مقادیر X_i را از طریق محاسبه رتبه‌بندی X به دست می‌آوریم.

مقادیر Y_i را از طریق محاسبه رتبه‌بندی Y به دست می‌آوریم.

مقادیر $d_i = X_i - Y_i$ را محاسبه و ضریب همبستگی را از رابطه زیر محاسبه

می‌کنیم:

ناحیه رد عبارت از مقدار بحرانی جدول r_s که مقدار بحرانی از جدول همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن به دست می‌آید (سکاران، ۱۳۸۴: ۳۵۱-۳۵۲).

$$r_s = \rho = 1 - \frac{6 \sum D^2}{N(N^2 - 1)}$$

در این بخش، میزان همبستگی متغیرهای الگو جهت آزمون فرضیه‌های محقق مورد بررسی قرار می‌گیرند. در هر مورد، پس از ترسیم نمودار پراکنش دو متغیر، آزمون‌های ناپارامتری همبستگی اسپیرمن انجام می‌شود و نتیجه این آزمون، نشان‌دهنده وجود یا عدم وجود همبستگی معنادار بین دو متغیر خواهد بود.

جدول ۲. ضریب همبستگی دو متغیر پاسداری انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد	رابطه معنادار
پاسداری انقلاب اسلامی	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۵۷۹	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر پاسداری انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت. همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۵۷۹) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب

کرده‌است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود؛ بنابراین، فرضیه اصلی مقاله در این بخش تأیید می‌گردد.

جدول ۳. ضریب همبستگی دو متغیر ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد معنادار	رابطه
ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت؛ همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۴۰۷) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب کرده است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود.

جدول ۴. ضریب همبستگی دو متغیر بین‌الملل‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب اسلامی و شعارها و تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد معنادار	رابطه
بین‌الملل‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب و شعارها	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۴۵۹	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر بین‌الملل‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب و شعارها و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت؛ همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۴۵۹) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب کرده‌است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود.

جدول ۵. ضریب همبستگی دو متغیر آرمان‌خواهی انقلاب در داخل، خارج و سراسر جهان و تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد	رابطه معنادار
آرمان‌خواهی انقلاب در داخل، خارج و سراسر جهان	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۴۴۶	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر آرمان‌خواهی انقلاب در داخل، خارج و سراسر جهان و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت؛ همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۴۴۶) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب کرده است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود.

جدول ۶. ضریب همبستگی دو متغیر صدور انقلاب و محور مقاومت و تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد	رابطه معنادار
صدور انقلاب و محور مقاومت	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۴۳۴	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر صدور انقلاب و محور مقاومت و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت؛ همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۴۳۴) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب کرده است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود.

جدول ۷. ضریب همبستگی دو متغیر دولت انقلابی و آینده‌نگری بر تمدن‌سازی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع ضریب	ضریب همبستگی	مقدار احتمال (sig)	تعداد	رابطه معنادار
دولت انقلابی و آینده‌نگری	تمدن‌سازی	اسپیرمن	۰/۴۲۰	۰/۰۰۰	۱۳	وجود دارد

در این بخش، میزان همبستگی دو متغیر صدور انقلاب و محور مقاومت و تمدن‌سازی با استفاده از نمودار پراکنش و آزمون‌های همبستگی ناپارامتری اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت؛ همان‌طور که در نمودار مشخص است، رابطه مستقیم بین دو متغیر وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۴۲۰) و مقدار احتمال آزمون که مقدار کمتری از ۰,۰۵ کسب کرده است، وجود همبستگی بین دو متغیر تأیید می‌شود.

تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که بین برتری در شاخص‌های گفتمانی انقلاب اسلامی و پاسداری انقلاب اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن‌سازی، همبستگی مثبت در حد "بسیار زیاد" وجود دارد و این همبستگی به لحاظ آماری معنا دار است. به عبارت دیگر، پاسداری از انقلاب اسلامی و توسعه و تقویت شاخص‌های گفتمان آن، زمینه‌های تمدن‌سازی را فراهم کرده و عوامل تحقق تمدن نوین اسلامی افزایش می‌یابد.

نتایج به‌دست‌آمده از یافته‌های توصیفی (غیرآزمایشی و کیفی) و آزمون کمی (اندازه‌گیری میزان تأثیرگذاری) حاکی از این است که از میان کل متغیرهای موجود در این پژوهش، تمامی پنج متغیر مستقل با متغیر وابسته رابطه معنا داری دارند و در مجموع، فرضیه اصلی مقاله را تأیید و تقویت می‌کنند.

استفاده از ظرفیت‌های گفتمانی انقلاب اسلامی و مولفه و شاخص‌های موجود در بیانیه "گام دوم انقلاب" زمینه تمدن‌سازی را فراهم می‌نماید و در جایگاه نظری آن در جهان اسلام و در جنبه عینی و عملی آن بسیار اثرگذار است؛ به‌گونه‌ای که اگر بین مولفه‌های موجود در بیانیه و تمدن‌سازی در عرصه جهان اسلام، رابطه و پیوند نظری جنبه عملیاتی یابد، منجر به ایجاد یک گفتمان، تفکر و جنبه مشترک می‌گردد. بیانیه گام دوم انقلاب، در واقع، نقشه راه انقلاب اسلامی در داخل ایران و برای جمهوری اسلامی ایران و در عرصه برون‌مرزی برای کشورهای مجاور/پیرامونی، جهان اسلام و عرصه بین‌المللی ضرورت تبیین و واکاوی دارد و باید دقت شود که هر قدر میزان تناسب

شاخص‌های استخراج‌شده و تبیین صورت‌گرفته بین انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی بیشتر باشد، می‌تواند اثر مثبت بیشتری بر تصویر ذهنی مسلمانان جهان اسلام و اقدام عملی متولیان نهضت و جنبش‌های اسلامی در نزد ملت‌های مختلف بر جای بگذارد.

در این پژوهش، بر اساس بررسی انجام‌شده و کدهای استخراج‌شده از بیانیه “گام دوم انقلاب”، ماهیت انقلاب، علل ماندگاری و زنده بودن انقلاب، شعار و فطرت انقلاب مشخص شده‌است. در واقع، انقلاب اسلامی الگوی جدیدی از پارادایم و گفتمان را در عرصه حکومت‌داری در جهان ارائه کرده‌است و مسیر تمدن‌سازی را از رویکرد مادی‌گرایانه غربی/دنیاطلبی به رویکرد تمدن‌سازی بر پایه فطرت، فرهنگ ملل و ارزش‌های دینی ملت‌ها تغییر داده و دین و دنیا را در کنار هم تبیین و تفسیر کرده‌است. بدون شک، تجارب متراکم انقلاب اسلامی در این زمینه، نشانگر موفقیت انقلاب در تمدن‌سازی و نقشه راه سایر ملت‌ها است. مقاله حاضر با شناسایی شاخص‌های پاسداری انقلاب و تأثیر آن در تمدن‌سازی تلاش نموده‌است تا این مهم را تبیین نموده و ابعاد و تأثیر هر یک را مورد سنجش قرار دهد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها (شاخص‌های شناسایی‌شده) در پژوهش حاضر نشانگر آن است که از نظر تأثیرشناسی، پاسداری از انقلاب اسلامی در تمدن‌سازی، دارای بیشترین و بالاترین تأثیر و امتیاز است و با استناد به نتایج به‌دست‌آمده در سنجش میزان تأثیرگذاری، امتیاز دریافت‌شده در میزان و ترتیب تأثیرگذاری شاخص‌ها از نظر خبرگان به این ترتیب است: بین‌المللی‌گرایی و جهانی‌بودن انقلاب و شعارها (۰،۴۵۹)، آرمان‌خواهی انقلاب در داخل، خارج و سراسر جهان (۰،۴۴۶)، صدور انقلاب و محور مقاومت (۰،۴۳۴) دولت انقلابی و آینده‌نگری (۰،۴۲۰) و ویژگی‌های ممتاز و تجارب تاریخی چهل‌ساله (۰،۴۰۷).

فهرست منابع

منابع فارسی

- استراس، آنسلم؛ کوربین جولیت (۱۳۸۷)، اصول روش تحقیق کیفی نظریه مبنایی، مترجم بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- اکبری، حسین (۱۳۹۶)، تقابل گفتمان مقاومت و نظام سلطه، تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹)، بیانات، قابل دسترسی در farsi.khamenei.ir
- ----- (۱۳۷۸)، صحیفه نور، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
- بهشتی، محمد حسین (۱۳۷۰)، درباره صدور انقلاب، روزنامه جمهوری اسلامی ۱۱/فروردین ۱۳۷۰
- تاج بخش، احمد (۱۳۸۱)، تاریخ تمدن و فرهنگ ایران و اسلام تا صفویه، شیراز: نوید شیراز
- تاجیک، هادی؛ دهقانی فیروز آبادی، جلال (۱۳۸۲)، "الگوی صدور انقلاب در گفتمان های سیاست خارجی"، مجله راهبرد، سال دهم، شماره ۲۷، صص ۱۱۴ - ۸۹
- تاملین، فردریک (۱۳۸۵)، گزیده آثار توین بی، ترجمه محمد حسین آریا، تهران: امیر کبیر
- توین بی، آرنولد (۱۳۵۶)، تحقیقی در باب تاریخ، ترجمه وحید مازندرانی، بی جا: توس
- جان احمدی، فاطمه (۱۳۹۱)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم: نشر معارف
- جمال زاده، ناصر (۱۳۹۱)، "قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و نظریه صدور فرهنگی انقلاب"، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال اول، شمار ۴، صص ۶۵ - ۳۹
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۵)، انقلابی متمایز: جستارهایی در انقلاب اسلامی ایران، قم: بوستان کتاب
- جهان بین، فرزاد (۱۳۹۴)، تمدن نوین اسلامی بر اساس بنیادهای نظری اسلام، خبرگزاری مهر، بازید ۱۳۹۸/۰۷/۰۱

- حشمت زاده، محمد باقر (۱۳۸۷)، تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر کشورهای اسلامی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- خرمشاد، محمد باقر (۱۳۸۸)، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، تهران: امام صادق (ع)
- درخشه، جلال؛ افتخاری، اصغر؛ ردادی، محسن (۱۳۹۴)، "تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای"، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره ۳، صص ۵۳-۷۲
- دلاور، علی (۱۳۸۰)، روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی، تهران: ویرایش دورانت، ویل (۱۳۳۱)، تاریخ تمدن، ترجمه احمد آرام، تهران: سینا
- دوئرتی، جیمز و فالتز گراف (۱۳۸۳)، نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: قومس
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۷)، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات سمت
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۶)، توسعه و تضاد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی
- زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۷۶)، کارنامه اسلام، تهران: امیر کبیر
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه (۱۳۸۶)، روش تحقیق در علوم رفتاری، تهران: آگه
- سکاران، اوما (۱۳۸۵)، روش‌های تحقیق در مدیریت، ترجمه محمد صائبی و محود شیرازی، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی
- سلطانی، مصطفی؛ فرمانیان، مهدی؛ روحی، نبی‌اله (۱۳۹۸)، "بنیان‌های فکری تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام‌معظم‌رهبری" فصلنامه مطالعات راهبردی، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۵ - ۲۹
- علی‌دادی، شهربانو (۱۳۹۰)، "انقلاب ایران و ژئوکالچر مقاومت در سیاست بین‌الملل (۲۰۱۱ - ۱۹۷۹)"، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، سال چهل و یکم، شماره ۴، صص ۲۲ - ۴۱
- فراتی، عبدالوهاب (۱۳۷۷)، رهیافت‌های نظری بر انقلاب اسلامی، قم، معاونت امور اساتید و دروس معارف اسلامی

- فروغی جهرمی، محمدقاسم (۱۳۹۱)، اگر سپاه نبود: سپاه و پاسداری از انقلاب اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- قادری کنگاوری، روح‌الله (۱۳۹۷)، "نقش نیروهای منطقه‌ای سپاه پاسداران در تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه آفاق و امنیت، سال یازدهم، شماره ۴۰، صص ۲-۳۳
- قاسمی، بهزاد (۱۳۹۷)، "ژئوپلیتیک محور مقاومت و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران؛ بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی"، فصلنامه آفاق و امنیت، سال یازدهم، شماره ۳۸، صص ۵-۳۳
- قاضی میرسعید، علیرضا و دیگران (۱۳۹۶)، "تحلیل مضمون ساخت درون قدرت نیروهای مسلح برای جنگ‌های آینده از منظر فرماندهی کل قوا"، فصلنامه مدیریت نظامی، سال هفدهم، شماره ۴، صص ۷۷-۱۰۰
- قانون اساسی جمهوری اسلامی، مصوب (۱۳۵۸)، با آخرین اصلاحات ۱۳۶۸
- قوام، عبدالعلی (۱۳۸۰)، اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل، تهران: سمت
- مارشال، کترین و راسمن گرچنب (۱۳۹۰)، روش تحقیق کیفی، ترجمه علی پارسائیان، محمد اعرابی، تهران: پژوهش‌های فرهنگی
- مجرد، محسن (۱۳۸۶)، تأثیر انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- محمدی، منوچهر (۱۳۹۴)، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، چاپ پنجم، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- مطهری، مرتضی (۱۳۹۰)، فلسفه علم کلام. نشر ولایت
- ملکوتیان، مصطفی (۱۳۸۴)، "تأثیرات منطقه‌ای و جهانی انقلاب اسلامی ایران"، مجله مطالعات انقلاب اسلامی، سال اول، شماره ۱، صص ۸۸-۶۵
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۶)، گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد، مجموعه مقالات همایش اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان: دانشگاه اصفهان
- ولایتی، علی اکبر (۱۳۸۴)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران. وزارت امور خارجه
- هالیدی، فرد (۱۳۷۸)، "انقلاب و روابط بین‌الملل"، ترجمه مسعود اخوان کاظمی، مجله انقلاب اسلامی، سال اول، شماره ۳، صص ۴۵-۲۳

- هانتیگتون، ساموئل (۱۳۸۷)، برخورد تمدن‌ها و بازسازی نظم جهانی، ترجمه علی حمید رفیعی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی

منابع انگلیسی

- Attride-Stirling, J.(2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
- King, C. Horrocks, 2010. Interviews in qualitative research, London: Sage Publications Ltd.
- B Miles, A. M Huberman, 1994. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Canada: Thousand Oaks.
- Braun, V. & Clarke, V. ,2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No.2, pp. 77-101.

